20. syyskuuta 2022
Kirjallinen asiantuntijalausunto
BIOS-tutkimusyksikkö

Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: UJ 23/2022 vp - U 62/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2021/241 muuttamisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukujen osalta sekä asetusten 2021/1060, 2021/2115, direktiivin 2003/87/EY ja päätöksen KOM(2022) 231 muuttamisesta (REPowerEU:n rahoitus)
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2022-AK-37868.pdf

Lausunnon pääsanomat:

- Suomen myönteinen kanta REPowerEU-suunnitelmaan varauksella, että EU:n 55-valmiuspaketin tavoitteita ja ilmastotavoitteita ei pitkällä aikavälillä vaaranneta, on BIOS-tutkimusyksikön mielestä edelleen perusteltu.
- Uudet ehdotukset REPowerEU-suunnitelman rahoittamiseksi mahdollistavat aiempaa johdonmukaisemman rahoituskokonaisuuden muodostumisen. Vieläkin on epäselvää, millaiseen kokonaispakettiin ehdotusten mukainen rahoitusvolyymi riittää ja mitkä sen vaikutukset lopulta ovat.
- Suomen kanta, jonka mukaan suunnitelman rahoitus on syytä toteuttaa pääasiassa olemassa olevan EU-rahoituksen puitteissa, jäsenvaltioiden päätösvaltaa rahoituksen uudelleenkohdentamisessa kunnioittaen, on edelleen perusteltu ja tukee EU-ohjelmien hyväksyttävyyttä jäsenvaltioissa jatkossa.
- Lisäresurssien hakeminen REPowerEU-suunnitelman rahoittamiseksi oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) ja Brexit-mukautusvarauksen määrärahoista on perusteltua.
- Päästökauppajärjestelmän toimintaperiaatteita ei pitäisi muuttaa lyhyen aikavälin rahoitusta etsittäessä (erityisesti markkinavarausvarannon käyttö).
- Lähitulevaisuudessa tarvitaan rohkeampia rahoitusratkaisuja, joiden valmistelu on aloitettava EU:ssa välittömästi. Seuraavien vastaavien suunnitelmien ja ohjelmien toimeenpano saattaa tulla eteen nopeasti ja rahoitustarpeet voivat olla mittavia.
- EU-tasolla tarvitaan edelleen parempaa talous- ja investointipoliittista koordinaatiota, jotta tulevien vuosien siirtymäpolitiikka voisi saavuttaa sille asetetut tavoitteet.

Suomen kanta REPowerEU-suunnitelman rahoitukseen

Kiitämme mahdollisuudesta lausua eduskunnan talousvaliokunnalle Euroopan komission valmistelemasta REPowerEU-ohjelmasta ja sen rahoituksesta.

Suomen myönteinen kanta REPowerEU-suunnitelmaan varauksella, että EU:n 55-valmiuspaketin tavoitteita ja ilmastotavoitteita ei pitkällä aikavälillä vaaranneta, on BIOS-tutkimusyksikön mielestä edelleen perusteltu. Koska energiariippuvuuden katkaiseminen Venäjästä tapahtuu nopeasti, tilanteessa on ollut tarpeen turvautua jopa toimenpiteisiin, jotka voivat sinällään olla pidemmän ajan päästövähennystavoitteiden vastaisia. Niiden osalta tulee varmistua siitä, että vihreää siirtymää tulevina vuosina viivyttäviä polkuriippuvuuksia ei synny ja toimenpiteistä aiheutuvaa takamatkaa kiritään umpeen kovemmilla päästötoimilla jatkossa.

BIOS-tutkimusyksikkö näkee, että tuoreiden ehdotusten jälkeen REPowerEU-suunnitelman rahoitus voi muodostua aiempaa johdonmukaisemmaksi. Edelleenkään Euroopan komission esittämistä laskelmista ei käy kuitenkaan selvästi ilmi, onko rahoitusvolyymi riittävä tässä hetkessä tarvittavien toimenpiteiden aikaansaamiseksi. Ylipäätään REPowerEU:n sisällöllinen koordinaatio vaikuttaa hajanaiselta, eikä ole helppoa saada kokonaiskuvaa siitä, mihin EU-maissa tulevina kuukausina tämän suunnitelman mukaisesti pyritään ja ennen kaikkea mitä on mahdollista tässä aikataulussa saavuttaa.

Ennen kaikkea REPowerEU-suunnitelman rahoituksen volyymia määrittää se, että Euroopan komissio esittää sen järjestämistä pääosin olemassa olevan EU-rahoituksen kautta – sitä uudelleen kohdentamalla ja käyttämättä jääneitä valtuuksia hyödyntämällä. Suomi pitää tätä hyvänä lähtökohtana, eikä halua laajentaa rahoitusta uusilla rahoitusvälineillä tai esimerkiksi päästökauppajärjestelmän periaatteita muuttamalla. Päästölupien hintojen tuleekin pidemmällä aikavälillä nousta tasaisesti ja jos rahoitukseen liittyvät erityistoimenpiteet estävät tämän tavoitteen saavuttamista, niitä ei tule toteuttaa. Tämä koskee sekä markkinavakausvarannon että innovaatiorahaston huutokauppatulojen käyttöä lyhyen aikavälin rahoituksessa.

Uudet esitykset lisäresurssien hakemisesta REPowerEU-suunnitelman rahoittamiseen oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) ja Brexit-mukautusvarauksen määrärahoista on sen sijaan perustellumpaa. Mitä tulee suunnitelman resurssien jakoon RRF-tukivälineen kautta, se on mitä suurimmassa määrin EU-jäsenmaiden välisen solidaarisuuteen ja sovitteluun liittyvä kysymys. Suomen kannattanee ottaa neuvotteluissa kantoja, jotka tukevat pidemmällä aikavälillä parhaiten jäsenvaltioiden yhtenäisyyttä. Suomi on painottanut jäsenvaltioiden päätösvaltaa olemassa olevan rahoituksen uudelleenkohdentamisessa – sekä RFF-rahoituksessa että koheesiorahoituksessa. Tästä periaatteesta voi olla tarpeen joustaa tietyissä rajoissa kuitenkin niin, että Suomen oma saantia ei koeta epäoikeudenmukaisena Suomessa eikä Euroopassa.

EU-tasolla tarvitaan edelleen parempaa talous- ja investointipoliittista koordinaatiota, jotta tulevien vuosien ekologista siirtymää tavoitteleva siirtymäpolitiikka voisi

saavuttaa sille asetetut tavoitteet. REPowerEU-suunnitelma ja sen toimeenpano on hyvä testi sille, missä EU:n päätöksenteossa tällä hetkellä siirtymäpolitiikan kentällä mennään. Vaikka tilanne on monesta näkökulmasta vakava ja tilanteen vakauttamiseksi tarvittavat toimenpiteet todennäköisesti ennennäkemättömän laajoja, jäsenvaltioissa suhtautuminen suunnitelman rahoitukseen on varsin konservatiivinen.

Jatkossa suhtautuminen uusiin rahoitusvälineisiin ja rahoituksen volyymin kasvattamiseen pitäisi olla kautta linjan myötämielisempää, sillä uusia negatiivisa yllätyksiä siirtymäpolitiikan tiellä varmasti vielä nähdään. Jo nyt EU:ssa pitäisikin alkaa valmistella uusia rahoitusmekanismeja, jotka voidaan tarpeen tullen ottaa käyttöön seuraavien ohjelmien ja suunnitelmien toimeenpanemisen yhteydessä.

Esimerkiksi EU:n yhteisvelalla rahoitetut koordinoidut investointiohjelmat, joissa hankkeiden laatua ja kokonaisuuden johdonmukaisuutta valvotaan EU-komission sekä jäsenmaiden yhteistoiminnassa, voisivat olla tulevaisuudessa ratkaisu pirstaleisuuden vähentämiseksi. Sekä päätöksentekijöillä että kansalaisilla tulisi olla riittävästi tietoa siitä, mihin siirtymäpoliittisilla toimilla todella pyritään, mihin niillä pystytään ja miten ne suhteutuvat asetettuihin tavoitteisiin. Tällä hetkellä muun muassa kokonaiskoordinaation puutteiden vuoksi tietoa ei ole saatavilla likimainkaan tarpeeksi.

Kunnioittavasti,

BIOS-tutkimusyksikkö

Lisätietoja:
Ekonomisti, tutkija Jussi Ahokas
jussi.ahokas@bios.fi
044-9481484

BIOS on itsenäinen monitieteinen tutkimusyksikkö, joka tutkii ympäristö- ja resurssitekijöiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan – talouteen, politiikkaan, kulttuuriin – ja kehittää päättäjien ennakointikykyä. BIOS pyrkii tutkimustyöllään tukemaan ekologisen jälleenrakennuksen edellytyksiä Suomessa ja maailmassa.